

Redd Barna

Barne-, likestillings- og inkluderingsdepartementet
Postboks 8036 Dep
0030 Oslo
postmottak@bld.dep.no

Saksnr: 201003502-59

410.0

17.11.10

Vår ref: #168482

15. november 2010

Høring om forslag til revidert forskrift om rettigheter og bruk av tvang under opphold i barnevernsinstitusjoner (rettighetsforskriften)

Redd Barnas arbeider for å styrke barns rettigheter i Norge i henhold til FNs barnekonvensjon og overvåker brudd på barnerettighetene. Et sentralt mål for vårt arbeid er å styrke barns rett til beskyttelse mot vold og seksuelle overgrep. Siden 1996 har vi dokumentert at overgripere misbruker barn i tilknytning til kommunikasjonsteknologi. Overgripere bruker nettet til å komme i kontakt med barn og til å utveksle bilder og filmer av overgrep mot barn. For å beskytte barn mot å bli utsatt for overgrep som følge av sin nettbruk driver vi opplysningsarbeid om trygg nettbruk til foreldre og barn. Målet er å bidra til en positiv og tillitsfull dialog mellom foreldre og barn om barns sosiale liv på nettet. Redd Barna arbeider også for å styrke barnevernets rolle og ansvar for å beskytte barn mot nettrelaterte overgrep. Barnevernsinstitusjonene har etter vår mening et spesielt ansvar for å gi barn omsorg, vern og beskyttelse på nettet, fordi ansatte skal være i foreldrenes sted. I tillegg er denne gruppen barn spesielt sårbare på nettet. Forskning viser at barn som har vært utsatt for seksuelle overgrep, omsorgssvikt og som har et problematisk forhold til egne foreldre oftere har en seksualisert, søkende og utprøvende atferd på nettet. Denne type risikoatferd øker faren for å bli utsatt for overgrep.¹ Redd Barna mener at innsatsen bør rettes mot å forebygge ungdoms risikoatferd på nettet, slik at det på sikt ikke blir nødvendig å ta i bruk tvangsmidler.

¹ Wolak, J., Finkelhor, D., Mitchell, K., and Ybarra, M. (2008). *Online "Predators" and Their Victims: Myths, Realities, and Implications for Prevention and Treatment*. *American Psychologist*, 63(2), 111-128 (CV163)

S. Mossige, A Grødem, H Suseg, K. Valset. *Seksuelle krenkelser via nettet - hvor stort er problemet?* NOVA Rapport 16/08

Se også Redd Barnas nettside <http://nettrett.reddbarna.no> (faglitteratur)

Høringsuttalelsen bygger på vårt arbeid for å beskytte barn mot nettrelaterte overgrep, og vi vil spesielt vise til en rapport om barnevernsansattes holdninger, erfaringer og kunnskap om nettrelaterte overgrep (*Omsorg på nettet: Er det mitt ansvar? Barnevernets utfordringer i å møte overgrep på internett*, Redd Barna (2010), Silje Berggrav).

Ang bruk av elektroniske kommunikasjonsmidler

Redd Barna er glade for at forslaget til en ny forskrift er utvidet til å gjelde alle kommunikasjonsmidler. Rapporten *Omsorg på nettet: Er det mitt ansvar? Barnevernets utfordringer i å møte overgrep på nett*, viser at ansatte i barnevernsinstitusjoner opplever at de har uklare rammer for når de har mulighet for å utøve kontroll av ungdoms atferd og kommunikasjon på nettet.

Rapporten viser at hensynet til retten til privatliv kan gå på bekostning av barns rett til beskyttelse. Mange ansatte opplever at lovverket begrenser deres muligheter til å kontrollere hvem barna har kontakt med på nettet, og hva slags risiko de utsetter seg for. Følgende sitater illustrerer dette;

”Lovverket beskytter den private sfære veldig sterkt, i den grad at det går utover vår evne til å drive kontroll med hvordan ungdommene bruker nettet. Det gjelder hele spekteret fra mobbing til seksuelt misbruk”

”Forskriften i barnevernloven er helt opplagt med på å begrense den gode omsorgen... mange institusjoner opplever forskriftene som så strenge at de vegrer seg for å kontrollere...”

”Jeg har hørt mange tilfeller der personalet er forvilet og skulle ønske de kunne utøve bedre omsorg. Ungdommene kan stenge døra, sitte ved pc-en og utlevere seg på nettet uten at de voksne vet det eller kan kontrollere det”

Redd Barna støtter forskriftens bestemmelse om elektroniske kommunikasjonsmidler § 11 som går ut på at institusjonen kan begrense bruken i kraft av sitt ansvar for å gi forsvarlig omsorg for den enkelte og av hensyn til trygghet og trivsel for alle på institusjonen. Vi mener at departementet bør presisere enda tydeligere at det ikke bare gjelder i forhold til barns *tilgang* til kommunikasjonsmidlene, men like mye de ansattes forpliktelse til å involvere seg i, støtte og sette grenser i forhold til nettatferden til beboerne. På den ene siden innebærer det blant annet ansvar for å følge opp hvilke nettstedet barna besøker, hvilke kontakter de har på nettet, i tillegg til å sette grenser for barnas atferd på nettet. På den annen side innebærer det et positivt engasjement å vise interesse for barns sosiale liv på nettet.

Ansvar for nettet som en oppvekstarena bør innarbeides i § 1

For å tydeliggjøre barnevernsinstitusjonens ansvar for å støtte og gi veiledning om barns atferd på nettet, mener vi at forskriftens formål § 1 bør tydeliggjøre ansvaret for å gi barn oppfølging, trygghet og beskyttelse og at dette også innebærer en forpliktelse til å følge opp barnas sosiale liv på nettet. Internett er en positiv og naturlig del av barn og unges oppvekst, og det

legges opp til at beboerne skal kunne kommuniserer fritt med andre, på lik linje med ungdom som ikke bor på institusjon, siden institusjonsbeboere skal ha et liv som tilsvarer andre barn og unges. Siden det følger av dagens foreldreansvar å gi barn oppfølging, veiledning og grensesetting i forhold til nettbruk mener vi at dette må inn i forskriftens formål.

Redd Barna mener at en slik presisering av ansvaret til ansatte ville ha gitt mer entydige føringer til alle ansatte på institusjoner. Den omtalte rapporten viser at det i dag hersker uklarhet og uenighet om ansatte i kraft av sitt rolle som omsorgsansvarlige har anledning til å gripe inn og beskytte barn mot overgrep, eller om hensynet til barns privatliv veier tyngre. I praksis gir noen ledere på institusjoner ansatte anledning til å gripe inn når de har mistanke om risikabel atferd på nettet, enkelte leser innhold i korrespondanse, mens andre igjen mener at barns sosiale liv på nettet ikke er en del av deres ansvarsområde. Rapporten viser at ansatte er usikre på eget ansvar, også i de tilfellene der barna har en risikabel atferd de ikke ville ha akseptert og satt grenser for, hvis det hadde vært egne barn.

”Det har skjedd at jeg har tenkt at her er det fare på ferde, men så har jeg opplevd at kollegaer har vegret seg for å ta tak i ting. De har følt at balansen mellom omsorg og kontroll er utrolig vanskelig. I ettertid kunne vi se at det ble for gjort for lite, at vi burde skjønt at de befant seg i en risikosituasjon...”

Et annet sitat illustrerer ansattes usikkerhet i forhold til egen rolle;

”Jeg jobbet en periode med ei jente som bodde på institusjon. Vi visste at hun hadde kontakt via nettet med en mann og en kvinne som bodde langt unna, men vi forsto aldri hva dette forholdet gikk ut på. Hun fikk stadig tilsendt gaver. En dag rømte jenta, og vi klarte ikke oppspore henne. Det viste seg senere at hun hadde truffet paret og var blitt bruk i pornofilmer sammen med kvinnen. Den saken var veldig vanskelig. I ettertid så vi at om vi hadde vært tøffere, tatt fra henne PC-en og telefonen over lang tid, kunne vi hjulpet henne, vi visste bare ikke hva vi skulle gjøre”

Dette illustrerer at forskriftens formål bør presisere at ansatte har et ansvar for å gi oppfølging på nettet, på samme måte som ansatte skal være i foreldrenes sted i forhold til oppfølging av skole og andre fritidsaktiviteter.

Som nevnt innledningsvis mener vi at barnevernsinstitusjonene har et spesielt ansvar for å gi barn omsorg, vern og beskyttelse mot overgrep. De senere årene har fått økt kunnskap om at sårbare og utprøvende barn er mer utsatte for å møte overgripere på nettet. Forskning viser at barn som har vært utsatt for seksuelle overgrep, omsorgssvikt og som har et problematisk forhold til egne foreldre oftere har en seksualisert, søkende og utprøvende atferd på nettet. Slik atferd øker farer for å bli utsatt for overgrep.

”...de mer sårbare søker seg mot ukjente. De finner ofte ungdommer med samme vansker som de selv har. Og voksne”

Dette tilsier at ansatte i barnevernsinstitusjoner har et spesielt ansvar for å hindre at barn blir utsatt for overgrep via nettet, og at det bør følge som en naturlig del av deres arbeidsinstruks idet deres ansvar er å ivareta barns trygghet og trivsel. Dersom departementet tydeliggjør

institusjonens ansvar for å sette seg inn i barns atferd på nettet, vil det kunne forebygge risikabel atferd, beskytte mot farlige kontakter på nettet og ikke minst redusere behovet for å ta i bruk tvangsmidler når de alvorlige sakene dukker opp. Følgende eksempel illustrerer hvordan en ansatt kan forebygge overgrep mot barn;

”Det var spesielt ei jente som oppsøkte fremmede på nett, skulle treffe dem i byen og innledet et forhold til en hun ikke kjente. Det var ikke så alvorlig at vi trengte å blande inn politiet, jeg tror ikke forholdet var straffbart. Men ungdom dekker jo ofte over den biten. Jenta var ikke positiv i starten, hun var både stressa og litt skamfull over at noen hadde oppdaget det hun holdt på med. Men da vi fikk til en dialog, uttrykte hun takknemlighet og lettelse. Vi snakket med jenta om hva slags forhold som er naturlige, hva som ikke er naturlig, og om hva slags tanker og drømmer hun hadde om framtiden. Så satt vi sammen med henne og skrev en avskjedsmail til vedkommende, og passet på at hun ikke fulgte opp kontakten”.

Lik adgang til å gripe inn, uavhengig av plasseringsgrunlaget

Redd Barna viser til forslaget om å gi mindre adgang til å gripe inn overfor et barn som er omsorgsplassert enn overfor et som er atferdsplassert. Departementet begrunner behovet for større inngripen hos atferdsplasserte med at de har en problematikk hvor det er større behov for å sette begrensninger i adgangen til å ha kontakt med omverdenen. Det vil antakelig gjelde i forhold til å forebygge rus og kriminell atferd som omtales i høringsnotat. Redd Barna mener imidlertid at barns rett til beskyttelse og vern ikke er inkludert i denne vurderingen. Vi mener at institusjonen også har et ansvar for å sette begrensninger i adgangen til å ha kontakt med overgripere og bakmenn som organiserer for eksempel prostitusjon. Redd Barna understreker at barns rett til beskyttelse mot seksuelle overgrep er en vel så grunnleggende rettighet for barn som retten til personlig integritet.

Redd Barna mener at ansatte i barnevernsinstitusjoner må ha mulighet til å gripe inn i tilfeller der de er bekymret for barns kontakt med overgripere og/eller barns seksualiserte atferd, uavhengig av plasseringsgrunlaget. Den omtalte rapporten viser flere eksempler på at ansatte ikke griper inn, selv om barn helt ned i ni års alderen strippe foran webkamera med en nettkontakt, barn møter eldre menn via nettet og/eller der barn mottar gaver fra personer på nettet. Vi har per i dag ikke nok kunnskap til å vite hvilke grupper som er mest sårbare for å bli utsatt for seksuelle overgrep. Som nevnt viser forskning fra både Norge og utlandet viser at barn som bruker nettet til å få kjærlighet, oppmerksomhet og bekreftelse er de som er mest utsatt for at overgripere utnytter dem. Hensynet til barns rett til beskyttelse mot seksuelle overgrep, og muligheten til å gripe inn ved synlig risikoatferd på nettet, må også gjøre det mulig å gripe inn overfor alle barna på institusjonen, uavhengig av plasseringsgrunnlag. Følgende sitater illustrerer utfordringer for de ansatte;

”Vi hadde ei jente som gjorde avtaler med eldre menn som kom og hentet henne (på institusjonen). Det var en veldig skummel situasjon. I slike tilfeller ville mange ment at det ville vært greit om vi kontrollerte innholdet i kommunikasjonen. I stedet valgte vi å nekte jenta nettilgang, og stoppet aktiviteten på den måten. Vi hadde gode samtaler med henne om hva som bekymret oss. Hun var lite fornøyd der og da, og var programforpliktet til å protestere, men jeg tror hun syntes det var greit”

Selv om slike saker ikke løses best gjennom å begrense adgangen til nettet, mener vi at det er viktig at institusjonen har mulighet til å gripe inn, uavhengig av plasseringsgrunnlaget til barnet.

Ang nekt av elektroniske kommunikasjonsmidler § 23

Redd Barna støtter forslaget om at institusjonen kan nekte bruk av elektronisk kommunikasjon under gitte vilkår. Vi mener imidlertid at det må utredes nærmere om det bare bør gjelde for barn som er atferdsplassert. Vi foreslår at departementet også vurderer om det kan være aktuelt å lage en forskrift som gjør det mulig å bruke en slik bestemmelse i situasjoner der barnet er involvert i saker som innebærer en alvorlig overgrepssisiko. Det kan være tilfeller av grooming, der en overgriper har greid å etablere et tillitsforhold til et barn for å begå et seksuelt overgrep mot barnet. Det kan også være situasjoner der barn via nettet blir involvert i saker som innebærer organisert prostitusjon og/eller bytte og salg av sex. I slike saker har ofte overgripere bygget opp sterk lojalitet til barnet, og/eller bruker sterke pressmidler. I slike situasjoner kan barnet ha større lojalitet til en overgriper enn til ansatte på institusjonen. Det å kunne bruke tvangsmidler som å nekte bruk av kommunikasjonsmidler kan være effektive virkemidler for å gi barnet vern mot misbruk.

Redd Barna har imidlertid tro på at det bør rettes mer innsats mot forebygging, noe vi mener kan gjøres gjennom blant annet å få nedfelt dette ansvaret i forskriftens formål. Det igjen vil kunne forebygge behov for å bruke tvangsmidler.

Ang telefonbruk

Redd Barna støtter vurderingen om at man ikke kan nekte beboere å medbringe telefon bortsett fra der det er i samsvar med formålet med institusjonsoppholdet eller barnets alder, eller er nødvendig med hensyn til trygghet og trivsel. Vi vil nok en gang presisere at trygghet og trivsel også bør inneholde en forståelse av at barn beskyttes mot overgripere og/eller bakmenn som organiserer bytte og salg av sex/prostitusjon. Det er viktig at institusjonen har oppmerksomhet på at det er en økende tendens til at barna bruker mobilen som verktøy til å delta i sosiale nettverk på nettet. Det er derfor viktig at voksne også får økt kompetanse om mobilens sosiale dynamikk, og at ansatte har kjennskap til at telefonbruk alene kan innebære tilsvarende risiko som bruk av internett. Det innebærer at institusjonene også må ha anledning til å begrense bruken, og fjerne tilgangen til telefonen der bestemmelsene om tvang tas i bruk.

Ang korrespondanse

Rapporten *Omsorg på nettet: Er det mitt ansvar? Barnevernets utfordringer i å møte overgrep på internett* viser at ansatte etterlyser oppdatering og ønsker å ta inn over seg nye former for kommunikasjon og risikoatferd. Redd Barna er derfor glade for at den nye bestemmelsen omfatter elektronisk post.

Vi støtter forslaget om at utgangspunktet er at brev ikke kan leses av institusjonens ansatte og at post ikke kan nektes sendt eller mottatt. For å ha en tillitsfull dialog mellom beboere og ansatte er det viktig at barna er trygge på at ansatte på institusjonen ikke overvåker deres

sosiale liv på nettet gjennom for eksempel lese innholdet i korrespondansen. Samtidig mener vi at det ligger i ansvaret for barnas trivsel og trygghet at ansatte har tilsyn med deres sosiale nettverk på nettet, og at voksne tar ansvaret for å trygge barnet mot risikable kontakter på nettet. Følgende sitat illustrerer at ansatte opplever at forskriften ikke gir adgang til å beskytte barn mot overgrep.

”Jeg kunne ønske meg en grundigere vurdering av post- og korrespondansereguleringen i barnevernsloven. Da forskriftene ble laget i 1992-1993, handlet de i første rekke om kontroll av fysisk post og en forståelse av at hovedproblemet var rus. Dette er altfor snevert i dag, vi har andre typer problematikk. Har du ungdom som gang på gang utsetter seg for farlig chatting, bør han kunne si at du får være på nett, men voksne skal kunne sjekke korrespondansen.”

Redd Barna mener derfor at det må utvikles en bestemmelse som sikrer barns rett til beskyttelse mot alvorlige overgrep.

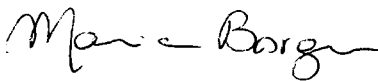
Styrking av det forebyggende arbeidet

Det er viktig at ansatte i barnevernsinstitusjoner har tid, ressurser og kompetanse til å jobbe aktivt for å forebygge nettrelaterte overgrep. Det er viktig at beboerne på institusjoner erfarer at voksne tar ansvar for å beskytte barn mot overgrep, gjennom en tillitsfull og positiv dialog. Vi mener at barn som bor på barnevernsinstitusjon bør ha like muligheter som andre barn til å ta i bruk alle de fantastiske mulighetene på nettet og at det skjer på en trygg og positiv måte.

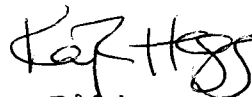
Dersom dere ønsker mer informasjon om vårt arbeid for å beskytte barn mot nettrelaterte overgrep, ta kontakt.

Med vennlig hilsen

Redd Barna

Leder
Marianne Borgen

Rådgiver
Kaja Hegg